

NYEXAMINERADE, AI OCH VÄGEN IN PÅ ARBETSMARKNADEN

Så kan fler ta första steget på
karriärsstegen

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	5
AI:s potential för svensk tillväxt och ekonomi	8
Humankapitalets roll för tillväxt	11
AI ritar om arbetsmarknaden	14
Försämrade arbetsmarknad för nyexaminerade	16
<i>Förändrade etableringsmönster</i>	18
Möjliga orsaker till svag etablering	20
Negativa konsekvenser av arbetslöshet och felmatchning	21
Politiska reformer	22
Referenslista	28
Bilaga	31

Förord

Sverige står inför ett skifte där geopolitisk osäkerhet sammanfaller med snabb teknologisk utveckling. Den tekniska utvecklingen och arbetsmarknadens förändrade kompetenskrav aktualiserar betydelsen av ett välfungerande system för kompetensförsörjning och omställning. AI håller på att bli en av de mest genomgripande strukturomvandlingarna i modern tid och förändrar hur arbete organiseras, värde skapas och verksamheter utvecklas i stora delar av ekonomin.

AI-transformationen har potential att förändra arbetslivet i grunden och skapa stora produktivitetsvinster. Den nya teknikens förmåga att effektivisera och automatisera förändrar arbetsuppgifter och arbetssätt vilket såväl förändrar befintliga yrken samtidigt som nya roller och arbetstillfällen växer fram.

För Sveriges långsiktiga konkurrenskraft krävs både tillgång till relevant kompetens och förmåga att snabbt omsätta nya färdigheter. Rätt använd kan AI bidra till ökad produktivitet, innovation och välbefinnande, men detta förutsätter att rätt kompetens finns på plats. Nyexaminerade akademiker och yrkeshögskoleutbildade utgör en central del av det framtida kompetensutbudet för att realisera AI:s potential.

Just nu ser vi att nyexaminerade från både högskolan och yrkeshögskolan har en svag etablering på arbetsmarknaden. En svag arbetsmarknad brukar särskilt drabba de som är på väg in i arbetslivet i lågkonjunktur, men samtidigt finns det signaler om att situationen kan vara både konjunkturell och strukturell. Viss forskning pekar på att de arbetsuppgifter som juniora medarbetare traditionellt har utfört i högre utsträckning kan effektiviseras med hjälp av AI. Det betyder att den upplärning som skett under de första åren i arbetslivet riskerar att försvagas eller utebli samtidigt som konkurrensen om instegsjobben ökar.

Det riskerar att bli kostsamt för både samhälle, arbetsgivare och individ. Forskning visar att arbetslöshet tidigt i karriären för högskoleutbildade riskerar att leda till långsiktigt negativa effekter i form av sämre karriär- och inkomstutveckling. Mot denna bakgrund ser våra organisationer behov av att intensifiera insatserna för att etableringen ska fungera bättre. I en tid av snabb AI-driven omställning blir övergången mellan utbildning och arbete särskilt avgörande.

Vi som parter på arbetsmarknaden har ett viktigt uppdrag att underlätta detta. Mentorprogram, traineeplatser, student-medarbetaravtal och branschgemensamma initiativ kan bidra till att bredda nyexaminerades nätverk och ge tidig arbetslivserfarenhet. Ett inkluderande arbetsliv, tydliga karriärvägar och ett starkt ledarskap är dessutom avgörande för att attrahera, utveckla och behålla framtidens kompetens. Genom samverkan mellan fackförbund, arbetsgivare och utbildningsanordnare kan etableringsvägar på så sätt kvalitetssäkras och anpassas till de förändrade kompetenskrav som AI medför.

Men för att Sverige fullt ut ska kunna ta till vara AI-teknikens potential krävs politiska initiativ som stärker kompetensförsörjningen och underlättar etableringen för nyexaminerade. Med denna rapport hoppas vi kunna bidra till debatten om politiska åtgärder för att säkra företagens kompetensförsörjning, stärka sysselsättningen bland nyexaminerade och bättre tillvarata samhällets investeringar i utbildning. Att inte agera vore alltför kostsamt.

Sammanfattning

AI håller på att bli en genomgripande bas teknologi med stor ekonomisk potential för Sverige. Men värdet skapas inte av tekniken i sig, utan av hur väl vi kan använda den. För att AI ska leda till produktivitetsvinster, innovation och ökat välbefinnande krävs rätt kompetens och en starkt övergång mellan utbildning och arbetsmarknad.

Nyexaminerade akademiker och yrkeshögskoleutbildade är avgörande för att omsätta AI:s möjligheter i praktiken. Samtidigt ser vi en svagare etablering på arbetsmarknaden för båda grupperna. Lågkonjunkturen spelar in, men internationella data pekar också på att AI förändrar vissa inestegsjobb, vilket riskerar att försvaga nyexaminerades vägar in i arbetslivet.

När etableringsvägarna blir svagare riskerar unga att gå miste om den första arbetslivserfarenheten som ofta är avgörande för den fortsatta karriären. Forskning visar att personer med högskoleexamen som inte får jobb i anslutning till examen i genomsnitt har 30 procent lägre inkomster fem år senare. Det här påverkar individen, företagets kompetensförsörjning samt samhällets tillväxt och skatteintäkter. Därför behöver vi redan nu stärka övergången mellan utbildning och arbetsliv och skapa förutsättningar som gör steget in på arbetsmarknaden tydligare, snabbare och mer tillgängligt.

POLITISKA FÖRSLAG*

- Främja arbetsgivares investering i junior kompetens genom att utvidga de sänkta arbetsgivaravgifterna för unga till nyexaminerade med ett examensvillkor. Vi presenterar förslag på olika beräknade modeller.
- Skapa en bättre kunskapsbild kring nyexaminerades etablering och matchning på arbetsmarknaden genom att ta fram mer träffsäker och aktuell statistik.
- Stärk tillgången till arbetslivserfarenhet och professionellt kontaktnät under utbildningen genom att bland annat öka tillgången till praktik, LIA och studie- och yrkesvägledning.
- Tidigarelägg insatser för arbetslösa nyexaminerade, exempelvis kvalificerad praktik, även för personer över 25 år.

* Förslagen presenteras i sin helhet på sida 22-26.

AI:S POTENTIAL FÖR SVENSK TILLVÄXT OCH EKONOMI

Den pågående utvecklingen inom AI är en del av en bredare digital transformation som i grunden förändrar hur ekonomin fungerar och hur värde skapas. I likhet med tidigare teknikskiften, såsom elektrifieringen och it-revolutionen, håller AI på att utvecklas till en så kallad generell eller transformativ basteknologi (general purpose technology).

Sådana teknologier kännetecknas av att de inte är begränsade till enskilda sektorer eller tillämpningar, utan kan användas brett i ekonomin och därigenom påverka produktivitet, organisation och innovationsmönster i många olika verksamheter.¹ AI bidrar till den digitala transformationen genom att i högre grad använda data för analys, beslutstöd och andra kunskapsintensiva arbetsuppgifter. Redan idag används AI för att automatisera och effektivisera arbetsprocesser, förbättra beslutsfattande, utveckla nya produkter och tjänster samt möjliggöra nya affärsmodeller. Det finns stor potential till produktivitetsvinster. Hur stora vinsterna faktiskt blir beror i hög grad på hur tekniken implementeras och används.

I Sverige utgör techsektorn en central del av ekonomin, både genom sitt direkta bidrag till förädlingsvärde och BNP samt som möjliggörare för produktivetsökningar i andra delar av näringslivet. AI förstärker denna roll ytterligare genom att öka avkastningen på såväl arbete som kapital, exempelvis genom effektivare resursanvändning, snabbare innovationscykler och förbättrad matchning mellan utbud och efterfrågan.²

Samtidigt är det viktigt att peka på att AI inte skapar ekonomiskt värde i sig självt. Investeringar i ny teknik leder inte automatiskt till produktivitetsvinster. För att tekniken ska få genomslag krävs det så kallade komplementära investeringar, exempelvis i humankapital genom kompetensutveckling eller förändrade arbetssätt. Det är först när tekniken kombineras med rätt förutsättningar som dess potential kan realiseras.

År 2025 uppger 72 procent av företagen med 250 anställda eller fler att de använder minst en AI-teknik, jämfört med 50 procent av företagen med 50–249 anställda och

¹ Wernberg, Joakim. Från IT till AI – *Digitalisering, artificiell intelligens och strukturomvandling i svensk ekonomi*. Entreprenörskapsforum, 2025.

² TechSverige. Svenska techbranschen 2025.

endast 31 procent av företagen med 10–49 anställda (se tabell 1). Det visar att tillgång till resurser, kompetens och organisatorisk kapacitet i hög grad är viktigt för AI-implementeringen.

Om kompetens saknas hos arbetskraften riskerar produktivitetsvinsterna att koncentreras till ett fåtal större företag, medan mindre företag halkar efter, med negativa effekter för innovation och tillväxt i hela näringslivet.

TABELL 1

Användning av AI-tekniker, procent efter typ av teknik, redovisningsgrupp och år SCB, 2025 / Andel företag som uppger att de använder minst en AI-teknik.

Företagsstorlek	Andel företag
Totalt	35 %
10-49 anställda	31 %
50-249 anställda	50 %
250 eller fler anställda	72 %

■ TechSverige / AKAVIA

HUMANKAPITALET'S ROLL FÖR TILLVÄXT

Sverige har historiskt haft ett starkt utgångsläge att ställa om och möta ny teknisk utveckling. Andelen personer med eftergymnasial utbildning är hög och befolkningen har generellt god digital kompetens.³ Detta har bidragit till utveckling och spridning av ny teknik, inte minst genom forskning, innovation och ett nära samspel mellan näringsliv, akademi och arbetsmarknadens parter.

Samtidigt förändras kraven på humankapital i takt med AI-utvecklingen. Tidigare strukturomvandlingar på arbetsmarknaden har lett till en högre utbildningsnivå av arbetskraften. AI-utvecklingen kan dock innebära ett avsteg från detta genom att även arbetsuppgifter och yrken som kräver högskoleutbildning påverkas i större utsträckning.⁴

Samtidigt visar internationella studier från OECD att generativ AI sammantaget ökar efterfrågan på kvalificerad kompetens och förstärker betydelsen av ett brett spektrum av färdigheter, snarare än att minska dem.⁵ Bland små och medelstora företag är efterfrågan på kompetens inom dataanalys och tolkning (46,4 procent) samt kreativitet och innovationsförmåga (41,9 procent) särskilt hög (diagram 2).

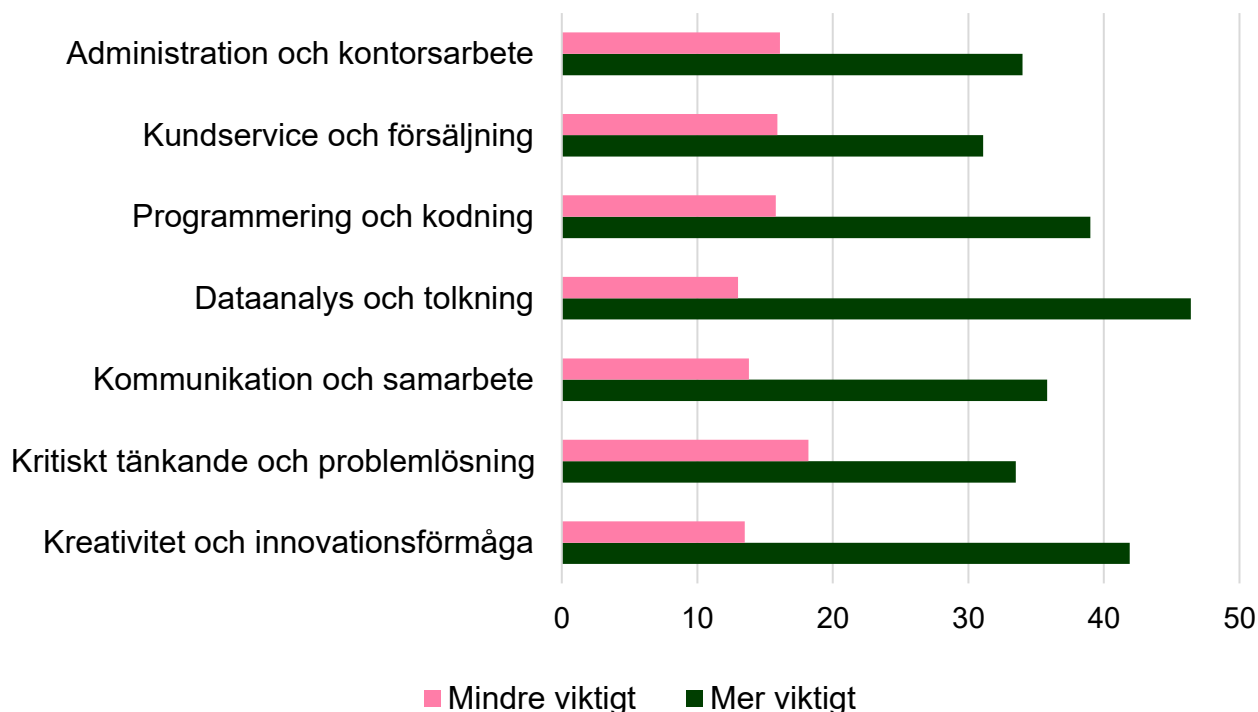
³ Regeringskansliet. *Sveriges digitaliseringsstrategi 2025–2030*. 2025.

⁴ Fler möjligheter till ökat välbefinnande. *SOU 2025:96*. Stockholm: Finansdepartementet, 2025.

⁵ Milanez, Anna, Lemmens, Annikka & Ruggiu, Carla. *Algorithmic Management in the Workplace: New Evidence from an OECD Employer Survey*. OECD Artificial Intelligence Papers nr 31, 2025.

DIAGRAM 1

OECD-undersökning om hur små och medelstora företag använder generativ AI för att möta kompetens- och arbetskraftsbehov.

Mot denna bakgrund blir inte bara utbildningens innehåll och kvalitet viktigt, utan även hur snabbt och effektivt ny kompetens kan omsättas i arbetslivet. När kompetenskraven förändras i snabb takt ökar betydelsen av tidig etablering, lärande i arbete och möjligheten att utveckla färdigheter i praktiken.

Detta gör övergången mellan utbildning och arbete särskilt kritisk. Om nyexaminerade inte får möjlighet att omsätta sina kunskaper i kvalificerat arbete riskerar deras humankapital att försvagas, snarare än förstärkas. Utöver det riskerar en misslyckad etablering att få långvarigt negativa effekter både för individ, arbetsgivare och samhälle.

AI RITAR OM ARBETSMARKNADEN

Internationell forskning, liksom rapporter från TechSverige och Akavia, visar att artificiell intelligens i första hand förändrar arbetsuppgifter och arbetssätt snarare än ersätter hela yrken. Tekniken används främst som ett komplement som förstärker människors förmåga att utföra kvalificerat arbete, exempelvis genom snabbare informationsbearbetning, analysstöd och automatisering av vissa moment. Effekterna blir därmed olika beroende på yrkesroll, utbildningsnivå och organisatoriska förutsättningar.

I techintensiva branscher används AI redan i dag för att höja produktiviteten hos högkvalificerade medarbetare bland annat genom kodgenerering, avancerad dataanalys och automatiserad testning. TechSveriges analyser pekar på att dessa tillämpningar bidrar till ökad effektivitet, kortare utvecklingscykler och stärkt konkurrenskraft, vilket i sin tur kan möjliggöra nya investeringar och fortsatt tillväxt i företagen.⁶

Samtidigt sprids AI-användningen snabbt även utanför den traditionella techsektorn. Akavias undersökningar visar att efterfrågan på AI-relaterad kompetens ökar inom yrken, såsom ekonomi, juridik, HR, kommunikation och samhällsanalys. Det handlar främst om förmågan att använda, förstå och värdera AI-baserade verktyg i det dagliga arbetet, snarare än om specialistkompetens att utveckla AI-system.

Detta bekräftas även av analyser av platsannonser där AI-kompetens i allt högre grad efterfrågas i breda yrkesroller där digital kompetens tidigare varit tillräcklig. I takt med att AI integreras i verksamhetsnära processer blir grundläggande AI-förståelse en allt viktigare del av den generella kompetensprofilen, snarare än ett tillägg för särskilt teknikorienterade befattningar.⁷

Det finns stora skillnader i AI-mognad mellan olika branscher och sektorer, visar Akavias AI-index.⁸ Indexet mäter graden av AI-användning och organisatorisk mognad på en skala från 0 till 100, där högre värden indikerar ett större genomslag. Arbetsplatser inom it- och telekom ligger högst, med ett indexvärde runt 50, medan genomsnittet för samtliga branscher i urvalet ligger på cirka 40. Allmän offentlig förvaltning uppvisar ett lägre värde, omkring 34. Att ingen bransch närmar sig den övre delen av skalan indikerar att AI ännu inte har fått fullt genomslag i svenskt arbetsliv.

⁶ TechSverige. *AI och arbetsmarknaden*. 2026.

⁷ TechSverige. *AI och arbetsmarknaden*. 2026.

⁸ Akavia. *Från potential till praktik*. 2026.

För Sverige innebär AI-transformationen både betydande möjligheter men också utmaningar. Med en välfungerande kompetensförsörjning kan AI bidra till produktivitetssökningar i stora delar av ekonomin och därmed motverka den långsiktigt svaga produktivitetstillväxt som präglar många avancerade ekonomier. Samtidigt frigör det tid och resurser som i stället kan användas där mänsklig närvaro, omdöme och relationer är som mest avgörande exempelvis inom utbildning och kvalificerade tjänsteyrken. Samtidigt pekar både TechSverige och Akavia på att bristande tillgång till relevant kompetens, svag organisatorisk mognad och otillräcklig strategisk styrning riskerar att begränsa teknikens genomslag. I sådana fall kan AI bli en flaskhals snarare än en tillväxtmotor, där potentialen finns men inte fullt ut realiserats i praktiken.

FÖRSÄMRADE ARBETSMARKNAD FÖR NYEXAMINERADE

Nyexaminerade akademiker utgör en central del av det framtida kompetens-utbudet för att realisera AI:s potential. Samtidigt ser vi nu flera indikatorer pekar på en tydlig försvagning av arbetsmarknaden. En svårighet med att få en bra kunskapsbild är däremot att det saknas träffsäker, heltäckande och aktuell statistik för att följa utvecklingen löpande för högskolestuderande som nyligen blivit färdig med sin examen.

Arbetsförmedlingens statistik visar att arbetslösheten bland akademiker i åldern 24–29 år ökade med 1,2 procentenheter mellan juli 2023 och juli 2025.⁹ Statistiken riskerar dock att underskatta arbetslösheten i gruppen eftersom många nyexaminerade inte är berättigade till arbetslöshetsersättning och därför inte anmäler sig som arbetssökande. Många väljer i stället att studera vidare, ta mindre kvalificerade jobb eller göra praktik utan ersättning.

⁹ Fontana, Gilbert. *Över 100 000 arbetslösa akademiker – en rapport om lågkonjunkturens effekter*. Stockholm: Saco, 2025.

De som väljer att studera vidare via högskola, universitet eller yrkeshögskola utgör en del men inte hela gruppen arbetssökande heltidsstuderande i SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU). Den gruppen har ökat kraftigt och utgör i dag omkring en tredjedel av samtliga arbets-sökande. AKU överskattar däremot sannolikt arbetslösheten eftersom alla heltidsstuderande som söker arbete ingår, även sommar- och deltidsarbete vid sidan av studier räknas in.

Statistiken om etablering efter examen från Universitetskanslerämbetet (UKÄ) publiceras dessutom med lång efter-släpning. Den senaste statistiken beskriver gruppen som tog examen 2021/2022,¹⁰ vilket understryker behovet av mer aktuell statistik. Bland dem som avslutade sina högskolestudier under perioden 2020-23 var 87-88 procent förankrade på arbetsmarknaden ett år efter examen, enligt SCB:s definition.¹¹

Statistiken borde kompletteras med indikatorer som visar om nyexaminerade fortsätter att studera främst på grund av att de inte får jobb eller för att komplettera sin examen.

Akavia har sedan 60-talet följt upp målgruppen vartannat år med undersökningen, *Efter Examen*.¹² Den senaste undersökningen avser gruppen som tog examen 2023/2024, visar att

andelen nyexaminerade som är arbets-lösa eller fortsätter att studera för att de inte får ett jobb har ökat från fyra till 13 procent sedan läsåret 2021/2022.

En del av de som väljer att studera vidare riskerar att ta en examen som arbets-marknaden inte nödvändigtvis efterfrågar. Det riskerar att leda till en överproduktion av antal utfärdade examina på avancerad nivå.

Även etableringens kvalitet har försämrats. Andelen nyexaminerade som fick ett för utbildningen relevant arbete inom tre månader efter examen har minskat från 78 till 67 procent på två år. Inom samtliga sektorer får färre nyexaminerade en tillsvidareanställning, samtidigt som andelen provanställningar har ökat kraftigt, särskilt inom offentlig sektor. Parallellt har flera offentliga aktörer pausat eller minskat antalet traineeplatser. Den ekonomiska osäkerheten under de senaste åren har även inneburit en tydligt försämrad arbetsmarknad för examinerade från yrkeshögskolan. Andelen som är sysselsatta året efter examen har fortsatt att minska och uppgår nu till 81 procent, vilket är den lägsta nivån sedan yrkeshögskolan inrättades 2010. Samtidigt minskar andelen som arbetar inom yrken som överensstämmer med utbildningen, vilket tyder på en svagare matchning mellan utbildning och arbetsmarknad.

¹⁰ Universitetskanslersämbetet (UKÄ). *Fortsatt hög etablering på arbetsmarknaden för både kvinnor och män*. maj 2025.

¹¹ Modin, Hedvig. *Vad är sanningen om etablering efter högskolan?* Stockholm: Saco, 2026.

¹² Akavia. *Efter examen 2025: Rapport om livet efter examen*. Stockholm: Akavia, 2025.

FÖRÄNDRADE ETABLERINGSMÖNSTER

Vägarna in på arbetsmarknaden har förändrats, särskilt för nyexaminerade akademiker. Akavias rapport *Efter Examen* visar att betydelsen av personliga nätverk, praktik och kontakter har ökat, medan spontanansökningar och traditionella rekryteringsprocesser blivit mindre effektiva.¹³ Enligt Svenskt Näringsliv har informella kontakter högst träffsäkerhet vid rekrytering. När företagen uppger vilka rekryteringsvägar som fungerat bäst toppas listan av informella kontakter, där sex av tio rekryteringar lyckas.¹⁴ Detta mönster förstärks i lågkonjunktur. Med en ökande mängd AI-genererade ansökningar och AI-verktyg för kandidaturval riskerar en klassisk ansökningsprocess att säga allt mindre om kandidatens kompetens medan kontakter och referenser bli allt viktigare.

Praktik, traineeprogram och kvalificerade anställningar vid sidan av studier spelar en allt viktigare roll för etableringen. De fungerar både som en signal till arbetsgivare om individens kompetens och som ett sätt för nyexaminerade att omsätta teoretiska kunskaper i praktisk erfarenhet. Samtidigt är tillgången till sådana vägar ojämnt fördelad mellan utbildningar och lärosäten.

Detta kan bli särskilt problematiskt för nyexaminerade om instegsroller förändras eller blir färre. När kraven på att snabbt kunna bidra med värde ökar, blir

övergången mellan utbildning och arbetsliv ännu viktigare. Universitet och högskolor samt yrkeshögskolor har därför en central roll i att stärka studenters förutsättningar att möta arbetsmarknadens behov och förmågan att omsätta sina kunskaper i praktiken. Bland annat genom att stärka arbetsmarknadsanknytningen i utbildningen med tillgång till praktikkurser, examensarbete hos arbetsgivare, samverkan med arbetsgivare och kvalificerad studie- och yrkesvägledning.

När det saknas stöd från lärosäten att skapa kontakt med arbetsgivare riskerar socioekonomisk bakgrund få allt större betydelse för etableringen. För att motverka detta krävs strukturerade och kvalitetssäkrade vägar in på arbetsmarknaden som är tillgängliga för alla studenter, oavsett bakgrund.

¹³ Akavia. *Efter examen 2025: Rapport om livet efter examen*. Stockholm: Akavia, 2025.

¹⁴ Svenskt Näringsliv. *Rekryteringsenkät 2023/2024*. Stockholm: Svenskt Näringsliv, 2024.

MÖJLIGA ORSAKER TILL SVAG ETABLERING

Det finns sannolikt flera samverkande förklaringar till varför nyexaminerade har särskilt svårt att etablera sig just nu. En viktig faktor är den geopolitiska osäkerheten och svag konjunktur som påverkar investeringsviljan. Erfarenheter från tidigare lågkonjunkturer visar att arbetsgivare tenderar att bli mer försiktiga med nyanställningar samt med att erbjuda traineetjänster och praktikplatser. Under de senaste åren har det dessutom funnits tendenser till så kallad *labour hoarding*, där arbetsgivare behållit personal trots svag efterfrågan, vilket nu bidragit till nedskärningar. Samtidigt har utbyggnaden av högre utbildning under pandemin lett till ovanligt stora examenskullar, vilket ökar konkurrensen om arbetstillfällen.

Utöver dessa orsaker kopplade till det ekonomiska och aktuella läget kan det som tidigare nämnts även finnas strukturella orsaker. Den snabba tekniska utvecklingen inom AI lyfts ofta fram som en ytterligare möjlig osäkerhetsfaktor. I TechSveriges rapport AI och arbetsmarknaden (2026) framhålls att AI-utvecklingen kan försvåra inträdet på arbetsmarknaden för nyexaminerade, genom att arbetsuppgifter som tidigare fungerat som naturliga instegsroller i ökande grad automatiseras eller förändras i takt med att AI kan utföra delar av arbetet. Liknande signaler återfinns även i amerikansk forskning, som visar att generativ AI i första hand automatiserar arbetsuppgifter som ofta utförs av juniora och nyanställda, snarare än hela yrken.¹⁵ Frågan ligger högt på dagordningen med intensiv debatt i internationell media. Vid World Economic Forum 2026 anordnades även ett seminarium i ämnet.¹⁶

Samtidigt finns fortfarande stark efterfrågan på högskoleutbildade med längre erfarenhet, vilket ytterligare aktualiserar frågan om hur nyexaminerades introduktion på arbetsmarknaden kan underlättas. Sammantaget finns en risk att arbetsgivares intresse för att investera i junior arbetskraft kan komma att minska över tid.

¹⁵ Erik Brynjolfsson, Bharat Chandar och Ruyu Chen, *Canaries in the Coal Mine? Six Facts About the Recent Employment Effects of Artificial Intelligence* (Stanford Digital Economy Lab working paper, 2025).

¹⁶ *Corporate Ladders, AI Reshuffled*, World Economic Forum Annual Meeting 2026, seminarium (Davos-Klosters, Schweiz, 20 jan 2026), World Economic Forum.

NEGATIVA KONSEKVENSER AV ARBETSLÖSHET OCH FELMATCHNING

Att läsa en högre utbildning är på lång sikt en god investering, både för individen och för samhället. Personer med eftergymnasial utbildning har generellt lägre arbetslöshet, högre livsinkomster och bättre arbetsvillkor än personer utan eftergymnasial utbildning. I snitt genom livet har en person med högskoleexamen 17 procent högre inkomst jämfört med en person med en gymnasieutbildning.

Arbetslöshet eller svag etablering direkt efter examen kan däremot få långvarigt negativa effekter. Forskning visar att akademiker som möter arbetslöshet i samband med sin examen i genomsnitt har cirka 30 procent lägre årlig arbetsinkomst fem år senare. Studier pekar dessutom på att längre perioder av arbetslöshet efter examen ytterligare fördjupar den negativa effekten på framtida inkomster.¹⁷ Effekten förstärks ju längre tiden utan kvalificerat arbete är. Fenomenet beskrivs som "ärrbildning", där den första tiden på arbetsmarknaden får en cementerande effekt på framtida karriär, löneutveckling och möjligheter till vidare kompetensutveckling.

För individen innebär detta en risk att fastna i arbeten som varken motsvarar utbildnings- eller kompetensnivå. Många nyexaminerade tar jobb som de är överkvalificerade för eller jobb utanför sitt utbildningsområde, vilket kan leda till sämre löneutveckling, begränsade karriärmöjligheter och minskad motivation. I en AI-driven ekonomi, där kontinuerligt lärande i arbetet är avgörande, riskerar dessa individer dessutom att halka efter i kompetensutvecklingen.

På samhällsnivå innebär detta en betydande kostnad. Staten och individen har investerat stora resurser i utbildning, men får inte tillbaka avkastningen i form av högre inkomst, skatteintäkter och tillväxt. Samtidigt kan arbetsgivare sakna personal. Sammantaget riskerar detta att bromsa Sveriges förmåga att tillvarata kompetensen och AI-teknikens fulla potential.

¹⁷ Marie Gartell, *Unemployment and subsequent earnings for Swedish college graduates: A study of scarring effects*, Arbetsrapport 2009:2 (Institute for Futures Studies, Stockholm, 2009).

POLITISKA REFORMER

För att Sverige ska kunna underlätta för nyexaminerades etablering och tillvarata AI:s ekonomiska potential krävs ett sammanhållet reformpaket som stärker humankapitalet. Detta är inte enbart en fråga om arbetsmarknadspolitik, utan om långsiktig konkurrenskraft och tillväxt.

1

PROBLEM: RISK FÖR LÄGRE LÖNSAMHET I ATT INVESTERA I JUNIOR KOMPETENS

Arbetsgivare uppfattar högre osäkerhet både i ett ekonomiskt och tekniskt perspektiv. Om många av de arbetsuppgifter som junior arbetskraft har utfört kan ersättas med AI-teknik blir det svårare att räkna hem investeringen i att lära upp junior kompetens. Om färre nyexaminerade får ett kvalificerat arbete efter examen blir kostnaden hög för individ och samhälle och upplärningen riskerar att utebli.

LÖSNING: SÄNKTA ARBETSGIVARAVGIFTER FÖR NYEXAMINERADE MED ETT EXAMENSVILLKOR

Utvidga de sänkta arbetsgivaravgifterna för unga 18-23 år till att inkludera gruppen nyexaminerade studenter under ett år efter examen. Nuvarande sänkning kommer att missa merparten av de som har studerat efter sina studier, eftersom få hinner studera klart innan de fyller 24 år. Vi presenterar en modell som inkluderar universitets- och högskoleexaminerade och som årligen beräknas kosta cirka **3,4 Mkr**, samt en modell som även inkluderar nyexaminerade från yrkeshögskolan och som beräknas kosta ytterligare cirka **0,6 Mkr**, vilket sammantaget motsvarar en årlig kostnad på cirka **4 Mkr**. Vi presenterar även beräkningar av en modell som endast inkluderar nyexaminerade som är arbetslösa ett år efter examen. Se bilaga för beskrivning av modeller och beräkningar.

2

PROBLEM: AVSAKNAD AV TRÄFFSÄKER OCH AKTUELL KUNSKAPSBILD

Det saknas träffsäker och aktuell statistik för att följa utvecklingen av arbetslösheten i gruppen löpande. Bristfälliga mått innebär att det saknas tillräckliga underlag som bas för beslutsfattande, särskilt i en tid då det kan ske snabba förändringar till följd av teknikutvecklingen. Den snabba utvecklingen innebär även att det finns starka skäl till närmare samverkan mellan myndigheter och arbetsmarknadens parter för att beslut ska fattas på en uppdaterad arbetsmarknadsbild.

LÖSNING: SKAPA BÄTTRE KUNSKAPSBILD

- Myndigheter som tillhandahåller arbetsmarknadsstatistik bör ges ett stärkt uppdrag att löpande följa nyexaminerades etablering, inklusive sysselsättningsgrad och överensstämmelse mellan utbildning och yrke. Regeringen bör ge SCB och Tillväxtverket i uppdrag att ta fram mer aktuell och träffsäker statistik som bättre speglar förändringarna på arbetsmarknaden.
- För att möta AI:s påverkan i arbetslivet bör det ske en ökad samverkan mellan regering, relevanta myndigheter och arbetsmarknadens parter. Det behövs en löpande analys av hur AI påverkar yrken och kompetensbehov.

PROBLEM: BRIST PÅ ARBETSLIVSERFARENHET OCH KONTAKTER

Vägen till arbete går ofta via kontakter, inte minst för unga som ofta har begränsad arbetslivserfarenhet. Samtidigt efterfrågar högskolestudenter fler arbetsplatsnära moment i sin utbildning, så som praktik och examensarbete. Studenterna får olika förutsättningar då lärosätenas arbete med studie- och yrkesvägledning samt arbetsmarknadsenheter skiljer sig åt. Utan utökat stöd finns en risk att socioekonomisk bakgrund får allt större betydelse för etableringen.

För att motverka detta krävs strukturerade och kvalitetssäkrade vägar in på arbetsmarknaden som är tillgängliga för alla studenter, oavsett bakgrund. Därför är arbetsplatsnära moment såsom praktik, examensarbete och kvalificerade jobb vid sidan av studierna viktiga för etableringen.

LÖSNING: STÄRKT TILLGÅNG TILL ARBETSLIVSERFARENHET OCH PROFESSIONELLT KONTAKTNÄT UNDER UTBILDNINGEN

- Alla utbildningar bör innehålla möjlighet till arbetsmarknadsnära moment, såsom praktik och examensarbete.
- Finansiering bör öronmärkas för lärosätenas arbetsmarknadsenheter, exempelvis med arbetsgivarkontakter för praktikanskaffning och stöd att hitta kvalificerade jobb vid sidan av studierna.
- Universitetskanslerämbetet (UKÄ) bör få i uppdrag att kartlägga hur lärosätens studie- och yrkesvägledning utformas samt hur tillgången till praktikplatser ser ut.
- Lärande i arbete (LIA) bör utgöra en obligatorisk och integrerad del av samtliga yrkeshögskoleutbildningar, även de som är mindre än 400 poäng. Utbildningsanordnare som inte kan säkerställa att studerande erbjuds LIA under utbildningens genomförande bör inte ges förnyat förtroende att bedriva utbildning inom yrkeshögskolan.

4

PROBLEM: BEHOV AV TIDIGT STÖD FÖR ARBETSLÖSA AKADEMIKER

En försenad etablering på arbetsmarknaden leder generellt till lägre inkomst på längre sikt, vilket är kostsamt för individ och samhälle. Idag får unga upp till 25 år rätt till insatser från Arbetsförmedlingen efter sex månader medan många som är äldre än 25 år får vänta till efter tolv månader. Eftersom nyexaminerade högskolestudenter ofta är äldre än 25 år blir de utan stöd vid det kritiska skedet efter examen.

LÖSNING: TIDIGARELÄGG INSATSER FÖR ARBETSLÖSA NYEXAMINERADE

- Förbättra tillgången till kvalificerad praktik för inskrivna vid Arbetsförmedlingen genom att tidigarelägga insatser för nyexaminerade. Även nyexaminerade över 25 år bör få tillgång till insatser efter sex månader.
- Utveckla och finansiera program för kvalificerad praktik riktade mot nyexaminerade, liknande Jobbsprånget. Upplägget innebär att en aktör med stort kontaktnät förmedlar kvalificerade praktikplatser och kopplar ihop akademiker, arbetsgivare och myndigheter.

Referenslista

Akavia (2025). *Efter examen 2025: Rapport om livet efter examen*. Stockholm: Akavia. Tillgänglig på: <https://www.akavia.se/siteassets/04-om-akavia/rapporter/efter-examen-2025.pdf> (hämtad 2026 02 03).

Akavia (2026). *Från potential till praktik*. Stockholm: Akavia. Tillgänglig på: <https://www.akavia.se/siteassets/04-om-akavia/rapporter/fran-potential-till-praktik.pdf> (hämtad 2026-02-03).

Bloomberg (2024). *AI Replacing Entry-Level Jobs Could Break the Career Ladder*. Tillgänglig på: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-11-15/ai-replacing-entry-level-jobs-could-break-the-career-ladder> (hämtad 2026-02-04).

Borjas, George J. (2019). *Labor Economics*. Seventh edition. ISBN 9780078021886. OCLC 889577338. (hämtad 2026 02 04).

Brynjolfsson, Erik, Chandar, Bharat & Chen, Ruyu (2025). *Canaries in the Coal Mine? Six Facts About the Recent Employment Effects of Artificial Intelligence*. Stanford Digital Economy Lab Working Paper, 2025. Tillgänglig på: https://digitaleconomy.stanford.edu/app/uploads/2025/11/CanariesintheCoalMine_No_v25.pdf (hämtad 2026 02 04).

Financial Times (2024). *The graduate 'jobpocalypse': Where have all the entry-level jobs gone?* FT Working It. Tillgänglig på: <https://www.ft.com/content/62e7cf87-1ebe-41fd-9d15-dd0a75ad4d86> (hämtad 2026-02-04).

Fler möjligheter till ökat välbefinnande (2025). *Statens offentliga utredningar 2025:96. Slutbetänkande av Produktivitetskommissionen*. Stockholm: Finansdepartementet. Tillgänglig på: <https://www.regeringen.se/contentassets/473a81415a454a85b36b0af5c044a96c/fler-mojligheter-till-okat-valstand-sou-202596.pdf> (hämtad 2026-02-04).

Fontana, Gilbert (2025). *Över 100 000 arbetslösa akademiker – en rapport om lågkonjunkturens effekter*. Stockholm: Saco. Tillgänglig på: <https://www.saco.se/contentassets/a127f8576f9a4598b1ba62279526380b/over-100-000-arbetslosa-akademiker---en-rapport-om-lagkonjunkturens-effekter.pdf> (hämtad 2026-02-05).

Gartell, Marie (2009). *Unemployment and subsequent earnings for Swedish college graduates: A study of scarring effects*. Arbetsrapport 2009:2. Stockholm: Institute for Futures Studies / IFFS.

Milanez, Anna, Lemmens, Annikka & Ruggiu, Carla (2025). *Algorithmic Management in the Workplace: New Evidence from an OECD Employer Survey*. OECD Artificial Intelligence Papers, nr 31. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/287c13c4-en>.

Regeringskansliet (2025). *Sveriges digitaliseringsstrategi 2025–2030*. Tillgänglig på: <https://www.regeringen.se/contentassets/fe3e296228fb474f803a986ae3842b4c/sveriges-digitaliseringsstrategi-20252030.pdf> (hämtad 2026-02-03).

Saco (2026). *Vad är sanningen om etablering efter högskolan?* Stockholm: Saco. Tillgänglig på: <https://www.saco.se/globalassets/bilder-video-och-dokument/sacos-rapporter/2026/sanningen-bakom-etablering-pa-arbetsmarknaden/vad-ar-sanningen-om-etablering-pa-arbetsmarknaden.pdf> (hämtad 2026-02-05).

SCB (2025). *Utbildningsnivån i Sverige*. Tillgänglig på: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/utbildning-jobb-och-pengar/utbildningsnivan-i-sverige/> (läst 2026-02-03).

Statistiska centralbyrån (SCB) (2025). *Inträdet på arbetsmarknaden efter yrkeshögskolan 2025, examinerade 2024*. Statistiknyhet, 17 december. Tillgänglig på: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-samt-forskning-inom-hogskolan/befolkningens-utbildning-och-studiedeltagande/intradet-pa-arbetsmarknaden/pong/statistiknyhet/intradet-pa-arbetsmarknaden-efter-yh-2025/> (hämtad 2026-02-05).

Svenskt Näringsliv (2024). *Rekryteringsenkät 2023/2024*. Stockholm: Svenskt Näringsliv. Tillgänglig på: https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/hallbarhet-miljo-och-energi/s5p61l_rekryteringsenkät_webbpdf_1218483.html/Rekryteringsenkät_Webb.pdf (hämtad 2026-02-04).

TechSverige (2025). *Svenska techbranschen 2025*. Tillgänglig på: <https://techsverige.se/app/uploads/2025/12/TECH-SVERIGE-SVENSKA-TECHBRANSCHEN-2025-ONLINE-VERSION.pdf> (hämtad 2026-02-03).

TechSverige (2026). *AI och arbetsmarknaden*. Tillgänglig på: https://techsverige.se/app/uploads/2026/01/TechSverige_AI_och-arbetsmarknaden.pdf (hämtad 2026-02-03).

The Guardian (2024). *Will AI wipe out the first rung of the career ladder?* Tillgänglig på: <https://www.theguardian.com/global/2025/jun/02/artificial-intelligence-jobs-techscape> (hämtad 2026-02-04).

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) (2025). *Fortsatt hög etablering på arbetsmarknaden för både kvinnor och män*. 15 maj. Tillgänglig på: <https://www.uka.se/om-oss/nyheter/nyhetsartiklar/2025-05-15-fortsatt-hog-etablering-pa-arbetsmarknaden-for-bade-kvinnor-och-man> (hämtad 2026-02-05).

World Economic Forum (2026). *Corporate Ladders, AI Reshuffled*. Session på World Economic Forum Annual Meeting 2026, Davos-Klosters, Schweiz, 20 januari 2026. Tillgänglig på: <https://www.weforum.org/meetings/world-economic-forum-annual-meeting-2026/sessions/corporate-ladders-and-the-great-ai-reshuffling/>

Wernberg, J. (2025). *Från IT till AI – Digitalisering, artificiell intelligens och strukturuomvandling i svensk ekonomi*. Entreprenörskapsforum. Tillgänglig på: https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2025/11/Wernberg_Rapport_Web.pdf (hämtad 2026-02-03).

Bilaga

TVÅ MODELLER FÖR SÄNKT ARBETSGIVARAVGIFT

Akavia och TechSverige föreslår att en sänkt arbetsgivaravgift för nyexaminerade införs som en åtgärd för att underlätta övergången från utbildning till arbete. För att belysa de statsfinansiella konsekvenserna av en sådan reform har Statistiska centralbyrån, med stöd av den fördelningsanalytiska mikrosimuleringsmodellen FASIT, genomfört beräkningar av kostnaderna för olika utformningar av nedsättningen.

Nedsättningen av arbetsgivaravgiften definieras i beräkningarna som differensen mellan den ordinarie arbetsgivaravgiften om 31,42 procent och en nedsatt avgift om 20,81 procent. Beräkningarna bygger på observerade inkomster och etableringsmönster för personer som examinerats från högskola och yrkeshögskola under tidigare examensår (2022–2023). Dessa kohorter används som beräkningsunderlag för att uppskatta reformens statsfinansiella kostnader.¹

Samtliga kostnader redovisas på årsbasis. Det möjliggör jämförelser mellan olika utformningar av reformen och ger regeringen underlag för att diskutera hur en nedsättning kan avgränsas i tid, exempelvis om den ska gälla under ett år efter examen eller under de två första åren efter examen. Redovisningen nedan avser ett årsutfall och används som jämförelsegrund mellan modellerna.

MODELLERNAS UTFORMNING

- **Modell 1 – Generell nedsättning:**

Sänkt arbetsgivaravgift omfattar samtliga nyexaminerade från högskola och yrkeshögskola som har en anställning efter examen, oavsett etablering på arbetsmarknaden.

- **Modell 2 – Riktad nedsättning vid svag etablering:**

Sänkt arbetsgivaravgift omfattar endast nyexaminerade som inte etablerat sig på arbetsmarknaden inom ett år efter examen, men som därefter kommer i sysselsättning.

¹ SCB: En statistisk metod används för att inte riskera att röja uppgifter som kan härledas till en enskild. Metoden innebär att statistiken tillförs slumpmässig osäkerhet utan att bidra med systematisk skevhet i statistiken. Osäkerheten är liten, men påverkan är större för låga frekvenser än för höga. Summan av de framställda delarna överensstämmer därför inte alltid med de framställda totalerna. Detta har även betydelse för beräknade andelar som alltid bör tolkas med försiktighet när de är baserade på låga frekvenser.

Beräkningarna visar att den generella modellen (modell 1) innebär årliga statsfinansiella kostnader som, om reformen avgränsas till universitets- och högskoleexaminerade, uppgår till cirka **3 430 mkr**. Om modellen även omfattar nyexaminerade från yrkeshögskolan tillkommer ytterligare cirka **570 mkr**, vilket sammantaget motsvarar en årlig kostnad på cirka **4 000 mkr**. Detta är en lägre kostnadsnivå än den befintliga reformen med tillfälligt sänkta arbetsgivaravgifter för unga i åldern 19–23 år, som uppgår till cirka 6 miljarder kronor per år. Den riktade nedsättningen vid svag etablering (modell 2) omfattar en klart lägre kostnad om **70 mkr** om reformen avgränsas till universitets- och högskoleexaminerade. Om modell 2 även omfattar nyexaminerade från yrkeshögskolan tillkommer ytterligare cirka **17 mkr**, vilket sammantaget motsvarar en årlig kostnad på cirka **87 mkr**.

TechSverige och Akavia bedömer att den generella modellen bör utgöra huvudalternativ för en sänkt arbetsgivaravgift för nyexaminerade. Genom att omfatta samtliga nyexaminerade med anställning efter examen riktas reformen mot ett tydligt och avgränsat etableringsskede, där trösklarna in på arbetsmarknaden är som störst och där utebliven sysselsättning medför både förlorade skatteintäkter och ökade offentliga kostnader, exempelvis kopplade till studiemedel.

Även om den generella modellen initialt innebär högre direkta kostnader än en mer riktad utformning ger den bredare tillämpningen bättre förutsättningar att påverka arbetsgivares anställningsbeslut i ett tidigt skede och tidigarelägga inträdet på arbetsmarknaden för en större grupp nyexaminerade. Därmed skapas förutsättningar för positiva effekter över tid i form av högre sysselsättning, stärkt skattebas och en mer effektiv användning av samhällets investeringar i utbildning. Modell 2 innebär en tydligt lägre kostnad men även lägre förväntade positiva effekter på etableringen.

MODELL 1:
SÄNKT ARBETSGIVARAVGIFT FÖR SAMTLIGA EXAMINERADE

Tabell 1 redovisar antal sysselsatta samt den beräknade statsfinansiella kostnaden per år (mkr) för personer som tagit examen från högskola respektive yrkeshögskola 2023. Beräkningen baseras på historiska uppgifter om antalet examinerade som kom i sysselsättning under 2024. Utifrån dessa uppgifter rör det sig om cirka 70 000 personer från högskolan och omkring 13 000 från yrkeshögskolan.

MODELL 1

Sänkta arbetsgivaravgifter för samtliga examinerade fördelat på examinerade från högskolan respektive yrkeshögskolan.

Utbildningsnivå	Årlig kostnad (mkr)*
Högskola	3 462
Yrkeshögskola	581
Totalt	4 043

* Kostnaderna avser sänkt arbetsgivaravgift beräknad som differensen mellan 31,42 och 20,81 procent. Beräkningarna har genomförts av Statistiska centralbyrån och redovisas i 2024 års priser. Mindre avvikelser kan förekomma till följd av statistisk sekretessmetod. Beloppen är avrundade till närmaste tiotal mnkr.

MODELL 2:
SÄNKT ARBETSGIVARAVGIFT FÖR DE SOM EJ ETABLERAT SIG INOM ETT ÅR
EFTER EXAMEN

Tabell 2 redovisar antal sysselsatta samt den beräknade statsfinansiella kostnaden per år (mkr) för personer som tog examen från högskola respektive yrkeshögskola under 2022 och som är sysselsatta år 2024. Urvalet avser nyexaminerade som inte var sysselsatta året efter examen. Kostnaden beräknas det år individen är i arbete, medan målgruppen definieras utifrån utebliven etablering året efter examen. Utifrån dessa uppgifter rör det sig om cirka 3 325 personer från högskolan och omkring 843 från yrkeshögskolan.

MODELL 2

Sänkt arbetsgivaravgift för dem som ej etablerat sig inom ett år efter examen fördelat på examinerade från högskolan och yrkeshögskolan.

Utbildningsnivå	Årlig kostnad (mkr)*
Högskola	70
Yrkeshögskola	17
Totalt	87

* Tabellen avser nyexaminerade som inte var sysselsatta året efter examen men som etablerat sig på arbetsmarknaden under 2024. Kostnaderna avser sänkt arbetsgivaravgift beräknad som differensen mellan 31,42 och 20,81 procent. Beräkningarna har genomförts av Statistiska centralbyrån. Mindre avvikelser kan förekomma till följd av statistisk sekretessmetod. Beloppen är avrundade till närmaste tiotal mnkr.

STATSFINANSIELLA OCH ARBETSMARKNADSMÄSSIGA EFFEKTER ÖVER TID

De statsfinansiella kostnader som redovisas i denna rapport avser direkta och årliga effekter av en sänkt arbetsgivaravgift för nyexaminerade. Utöver dessa statiska kostnader kan reformen ge upphov till dynamiska effekter, det vill säga förändringar i individers och arbetsgivares beteenden som påverkar offentliga intäkter och utgifter över tid.

I den generella modellen innebär nedsättningen initialt högre statsfinansiella kostnader, eftersom ett stort antal nyexaminerade omfattas, inklusive personer som redan har en etablerad ställning på arbetsmarknaden.

Å ena sidan innebär den breda utformningen att en del av stödet tillfaller anställningar som sannolikt hade kommit till stånd även utan nedsättningen, vilket gör att effekten per skattekrona blir begränsad.

Samtidigt kan en bred tillämpning bidra till att sänka trösklarna in på arbetsmarknaden generellt för nyexaminerade. Detta kan leda till snabbare övergångar från studier till arbete, tidigare skatteintäkter och kortare perioder med studiemedel eller andra offentliga stöd. Tidig arbetslöshet efter examen tenderar dessutom att innebära lägre inkomster långt senare i arbetslivet (ärrbildning). På längre sikt kan de samlade effekterna stärka avkastningen på samhällets investeringar i högre utbildning.

Den riktade modellen (modell 2) omfattar en mindre grupp nyexaminerade med fördröjd etablering på arbetsmarknaden och medför därmed lägre direkta statsfinansiella kostnader. Fördelen med denna utformning är att stödet koncentreras till individer där potentialen för dynamiska effekter kan vara större, exempelvis genom kortare

arbetslöshetsperioder och minskat behov av kompletterande arbetsmarknadsåtgärder. En tidigare etablering kan i dessa fall ge både ökade skatteintäkter och lägre offentliga utgifter över tid. Det minimerar även den offentligfinansiella kostnaden för dödviktsförluster, i form av subventioner till personer som ändå skulle ha fått jobb.

Samtidigt innebär den mer snäva avgränsningen att reformen omfattar färre individer, vilket begränsar dess samlade genomslag på arbetsmarknaden. Efter ett års öppen arbetslöshet finns även betydande risk att den ärrbildning som forskningen visar ger negativa konsekvenser på framtida inkomster redan har fått effekt. Det finns även en risk att vissa grupper med mer oregelbundna etableringsmönster faller utanför, trots att de på marginalen skulle kunna påverkas positivt av nedsättningen.

Att beräkningarna av arbetsgivaravgiften redovisas på årsbasis innebär att kostnaderna kan kopplas till olika tidsmässiga utformningar av reformen. Detta ger regeringen ett tydligt handlingsutrymme att pröva alternativa upplägg, exempelvis om nedsättningen ska gälla under ett år efter examen eller under de två första åren efter examen, och att väga dessa alternativ mot varandra utifrån kostnads-nivå, räckvidd och potentiella effekter över tid.

Beräkningarna bygger samtidigt på observerade inkomster, vilket innebär att de redovisade kostnaderna speglar faktiska lönenivåer bland nyexaminerade. Det innebär också att kostnaderna kan påverkas genom olika avgränsningar i reformens utformning, exempelvis genom ett lönetak för nedsättningen. Någon sådan avgränsning har dock inte ingått i dessa beräkningar.

